

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арешенкова О. Ю. Форми адресації в слоганах телевізійної реклами. *Science and Education a New Dimension*. Vol. 2 / Ed. : Dr. Vámos X.; Dr. Barkáts J.; Dr. Tarasenkova N.; Kótiš L. Будапешт. 2013. С. 85–87.
2. Бортун К. О. Особливості реалізації інтертекстуальності рекламних текстів в інтернет-просторі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72). № 6. Ч. 1. С. 19–25.
3. Бортун К. Мовні засоби експресивності в жіночих періодичних журналах. *Розвиток сучасної освіти і науки : результати, проблеми, перспективи*. Том XIII : Утилітарна цінність наукових досліджень / Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький. Конін – Ужгород – Перемишль. Херсон : Посвіт, 2022. С. 164–167.
4. Городецька І. В. Синтаксична організація рекламного тексту косметичних засобів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. : Філологія. 2015. № 19. Т. 2. С. 165–167.
5. Гузенко С. Мова реклами : граматична структура і функціонування головних членів двоскладного речення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Лінгвістика». Херсон, 2010. № 12. С. 301–306.
6. Зелінська О. І. Лінгвальна характеристика українського рекламного тексту : дис. на здобуття наук. ступ. канд. філолог. наук : 10.02.01. Харків, 2002. 196 с.
7. Лазарчук А. Графічний дизайн друкованої реклами в українських ЗМІ. 2013. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/hrafichnyj-dyzajn-drukovanoji-reklamy-v-ukrajinskyh-zmi/> (дата звернення: 20.03.2023)
8. Олійник Н. Через газету, книжку, через просвіту й поступ мусимо добитися кожен зокрема й всі разом, як нарід, кращої долі. *Жіноча доля*. 2022. Ч. 1. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n27texts/oliynyk.htm>
9. Орлик О. Сучасні українські періодичні та продовжувані видання для жінок : типологічно-тематична характеристика. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 10. С. 35–38.
10. Хоменко Г. Є. Експресивні засоби лексико-семантичного рівня інформаційного тексту. *Філологічні студії*. 2012. № 8. С. 276–282.
11. «Коліжанка» – український журнал для жінок. Режим доступу: <https://kolizhanka.com.ua/>
12. «Тендітна» – жіночий журнал. Режим доступу: <https://www.tenditna-journal.com>
13. ukrainky.com – жіночий онлайн-журнал. Режим доступу: <https://ukrainky.com/>

УДК 811.111:81'37

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.7>

**ДЕГУМАНІЗАЦІЙНІ МЕТАФОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВОРОГА
В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ**

**DEHUMANIZING METAPHORS FOR DESIGNATING
THE ENEMY IN THE UKRAINIAN MEDIA DISCOURSE**

Бречак О.О.,

orcid.org/0000-0001-8175-7344

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

У статті реконструйовано моделі дегуманізаційних метафор на позначення ворога в українському медійному дискурсі періоду війни. Мета статті полягає у виокремленні і аналізові концептуальних метафор із ідентифікацією основних метафоричних моделей і типів представлених ними метафор. Для досягнення мети дослідження застосований метод аналізу когнітивної метафори у ракурсі теорії концептуальної інтеграції / блендінгу. Визначено, що в українському медійному дискурсі періоду війни представлені чотири типи метафор, включаючи антропоморфні, природоморфні, соціоморфні і артефактні метафори у таких концептуальних метафоричних моделях: Путінська Росія / ворожа армія / "Руський мир" – це Чума, Реваншизм – це Смертельно Небезпечна Хвороба, Запобігання реваншизму – це Вакцинація, Москва / Росія – це Театр Жахів, Москва / Росія – Злодій, Міністерство оборони Росії – це Вбивця, Ідеологія – це Наркотик, Зміна Влади – це Диспансеризація, Руський мир – це Неандертальці, Дезінформація – це Запакування. Унікальною рисою метафор на позначення ворога є метафоричний блендінг як спосіб словотвору, що поєднує у одному слові літерне символічне позначення ворога, що реферує до ментальних просторів джерела або цілі, і частини іншої лексеми на позначення вихідних просторів метафоризації. Отже,

полісемантичний термін «блендінг» вживається у статті у двох значеннях – на позначення концептуальної інтеграції, а також одного із способів словотвору, що використовується у творенні метафор. Реконструкція метафор із залученням декількох джерельних ментальних просторів, виявленням розвитку інтегрованих у спільному просторі ознак на основі конотацій, прецедентних метафор і соціальних стереотипів дозволяє розгорнути метафоричні моделі у міні-нарлативи української контрпропаганди, спрямовані на розвінчання російських ідеологем. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні і систематизації всіх лінгвостилістичних засобів, задіяних у конструюванні образу ворога в українських медіа періоду війни.

Ключові слова: когнітивна метафора, концептуальний блендінг, словотвірний блендінг, метафори дегуманізації.

The article reconstructs the models of dehumanizing metaphors for the designation of the enemy in the Ukrainian media discourse of the war period. The purpose of the article is to identify and analyze conceptual metaphors while specifying the main metaphorical models and the types of metaphors they represent. To achieve the goal, the article applies the method of cognitive metaphor analysis based on the theory of conceptual integration / blending. The paper has identified four types of metaphors presented in the Ukrainian media discourse of the war period, including anthropomorphic, nature-morphic, sociomorphic and artifact metaphors in such conceptual metaphorical models as: Putin's Russia / enemy army / Russian World is the Plague, Revanchism is a Deadly Disease, Revanchism prevention is Vaccination, Moscow / Russia is a Theater of Horrors, Moscow / Russia is a Thief, Russian Ministry of Defense is a Killer, Ideology is a Drug, the Change of Power is Dispacancerization, the Russian world is Neanderthals, Disinformation is Packaging. A unique feature of metaphors for the designation of the enemy is metaphorical blending as a method of word formation that combines in one word the symbolic designation of the enemy with one or more letters, referring to the source or target mental space, and a part of another lexeme to designate the output source space. The polysemantic term «blending» is applied in the article in two meanings – to denote conceptual integration, as well as one of the ways of word formation used in the creation of metaphors. The reconstruction of metaphors with the involvement of several source mental spaces while identifying the development of their features in the generic space on the basis of connotations, precedent metaphors and social stereotypes allows to unfold metaphorical models into mini-narratives of Ukrainian counter-propaganda aimed at debunking Russian ideologemes. We see the prospects for further research in the study and systematization of all stylistic means involved in constructing the image of the enemy in the Ukrainian media during the war period.

Key words: cognitive metaphor, conceptual blending, word-forming blending, metaphors of dehumanization.

Постановка проблеми. Дискурсивні механізми створення образу ворога в українському політичному дискурсі періоду війни є важливим засобом протистояння російській інформаційній агресії. Одним з найвпливовіших інструментів дискурсивного конструювання чужої групи стають метафори, що найчастіше мають за мету дегуманізацію ворога і розвінчання його міфологем і ідеологем. Концептуальні метафори є центром поля символічної політики держави у воєнний період та семантичної боротьби за виробництво здорового глузду, оскільки мають значний емоційний потенціал для консолідації народу в період війни. Нерідко вони набувають статусу ключових символів та ідеологем, що організують загальний когнітивний досвід нації [8, р. 13] і стають «концептами-в-дії» («concepts in action») [9, р. 152], необхідними для політичної та ідеологічної мобілізації суспільства.

Реконструкція метафоричної моделі на основі теорії концептуальної інтеграції дозволяє представити метафору як згорнутий нарлатив, спрямований на розвінчання ідеологем та міфологем ворожої пропаганди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям статті є дослідження з концептуальної метафори, базовані на теорії концептуальної інтеграції [4; 5; 6], а також нечисленні праці, сфокусовані на вивченні метафор, що використовуються у період війни.

Переважає більшість праць, що присвячена аналізу метафор війни, зосереджена на розгляді того, яким чином концептуальна сфера «війна» залучається у різних типах дискурсів для номінації референтів, пов'язаних з боротьбою або кризою [7], отже, «війна» і асоційовані з нею ознаки постають як ментальний простір-джерело, з якого запозичуються характеристики для позначення референтів цільового простору.

Водночас, метафори, створені у період воєнного конфлікту, висвітлюються з погляду не стільки процесів, що утворюють метафоричну модель, а як частина інвективних засобів, новостворів або аналізуються серед інших засобів створення мовного образу ворога [1; 2; 3]. Відсутність праць з реконструкції моделей метафор на позначення українськими медіа образу ворога зумовлює наукову новизну і своєчасність цієї статті.

Постановка завдання. Матеріалом дослідження обрані статті з українських медіа, що містять концептуальні метафори на позначення ворожої країни, її інституційних структур, політичних організацій, російської армії періоду російсько-української війни 2022 року. Концептуальні, в тому числі дегуманізаційні метафори на позначення ворога не розглядалися у вітчизняних дослідженнях у ракурсі теорії концептуальної інтеграції / блендінгу [4; 5; 6], відповідно до якої модель, що віддзеркалює процес метафоризації, залучає чотири категорії ментальних просторів – вихідних джерельного і цільового просторів, простору

спільних ознак і простору власне інтеграції або бленду, у який проектується ознаки всіх просторів. Модель, базовану на теорії концептуальної інтеграції, ми вважаємо більш придатною, аніж інші методи дослідження когнітивної метафори, для аналізу метафор військового періоду, оскільки така модель дозволяє дослідити і реконструювати внутрішню форму оказіональних, оригінальних метафор-новотворів, що нерідко ґрунтуються на кількох просторах-джерелах, збагачуються на етапі композиції і завершення додатковими конотативними смислами, в тому числі символічними, узуально-метафоричними і соціально-стереотипними, що у своїй сукупності сприяють розгортанню і розвитку бленду.

Мета статті полягає у виокремленні і аналізові концептуальних метафор на позначення ворога у ракурсі теорії концептуальної інтеграції. Мета реалізується у низці завдань, а саме: 1) виокремити основні метафоричні моделі і типи представлених ними метафор; 2) описати процеси утворення метафор у чотирьох ментальних просторах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У результаті аналізу сучасних українських медіа нами було виокремлено метафоричні моделі, що представляють чотири основні типи метафор: антропоморфну (із металними просторами-джерелами «Хвороба» і «Доісторична людина з рисами приматів»), природоморфну із концептуальними сферами-джерелами «Світ тварин та неживої природи»), соціоморфну із джерельними сферами «Злочинність» і «Театр» та артефактну з просторами-джерелами «способи зберігання та оформлення».

Розглянемо одну з найчастотніших метафоричних моделей Росія – це Чума, що проілюстрована наведеними нижче прикладами: *путінська росія — це нова чума XXI століття* («Урядовий кур'єр», 17.03.2023); *Єдина чума нашої країни – це російські солдати, яких і так вже залишилось небагато* («Факти», 11.06.2022); *Рашизм як чума 21 ст. або Чому потрібен другий фронт?* («Рідна Черкащина», 5.03.2022), *«PySSkий мір» як чума XXI століття* (OBOZREVATEL, 8.11.2022).

У першому прикладі вихідним джерельним простором є Чума, вихідним цільовим простором – Путінська Росія. Простір спільних ознак включає такі характеристики, властиві обом вихідним просторам, як: а) те, що несе смерть (інша назва хвороби – «чорна смерть» (лат. *atra mors*); б) швидко поширюється; в) вияви хвороби: масова інтоксикація із зміною стану психіки, що вербально виражається народною наз-

вою «очманілість», соціальні наслідки – хаос і мародерство.

Другий вихідний джерельний простір пов'язаний з історичним стереотипом, зафіксованим фразеологізмом «фашизм – коричнева чума».

Третій вихідний джерельний простір спирається на одну з прецедентних метафор періоду війни, що впроваджена і отримала поширення завдяки письменнику Сергію Жадану, що схарактеризував Росію як «просто болото, яке має бути обнесене стіною». Болота впливають на поширення інфекцій шляхом зберігання та передачі хворобоносних організмів – вірусів, бактерій та паразитів. Відповідно, організми, що живуть в болоті (метафтонімічне уособлення росіян) також можуть бути носіями хвороб, які через них поширюються.

Проекція всіх вихідних просторів і простору спільних ознак на процесів основі композиції, завершення і розвитку утворює бленд: Путінська Росія – смертельно небезпечна хвороба, що є загрозою для людства, асоціюється з коричневою чумою, використовуючи *фашистські* ідеологеми й *методи, і характеризується зміненою свідомістю під впливом хвороби (чума) і ідеології (фашизм) та є розсадником смертельно небезпечної ідеології.*

Оригінальною за своїм словотвором і джерелами метафоризації є метафора «PySSkий мір» – це Чума XXI століття.

За способом словотвору лексема "PySSkий" утворена поєднанням блендингу із розривом кореню аббревіатурою SS на позначення «Schutzstaffel» – «Охоронних загонів» часів нацистської Німеччини, що асоціюються із злочинами проти людства. Отже, джерельний простір у метафоричній моделі є двокомпонентним, включаючи концептуальні сфери «смертельно небезпечна хвороба» і «злочини нацистської Німеччини». На етапі композиції як визначення зв'язків між вихідними просторами відбувається змішування таких ознак вихідного цільового простору, як ідеологема «захисту» російськомовного населення за межами Росії і розширення впливу Росії на сусідні та інші країни, в яких проживають російськомовні громадяни. У спільному ментальному просторі підґрунтям асоціювання стає поняття «ідеології» (руського миру) і «нацистської Німеччини») у таких його концептуальних компонентах, як «найвищий тип людей», що виправдовує мілітаризм, імперіалізм і військову експансію з метою створення «нового порядку» в Європі і у світі. Окрім денотативних компонентів, на етапі завершення у цільовий простір про-

ектуються такі ознаки джерельного простору, як злочини проти людства, використання насильства та екстермінації інших етно-національних груп. З іншого джерельного вихідного простору «чума» запозичуються такі ознаки, як «смертельна небезпека», швидке поширення (вірусу чуми і пропаганди), масова інтоксикація із зміною стану психіки.

Проекція двох вихідних просторів-джерел і цільового простору у концептуальну сферу спільних ознак із розвитком вихідних смислів на основі конотативних і асоціативних значень утворює бленд: *руський мір – це нацистська ідеологія, що має своїм наслідком насильство, експансіонізм, екстермінацію інших етно-національних груп, є смертельно небезпечною ідеологією для людства, асоційованою із зміною свідомості і масовими вбивствами.*

Подальший розвиток концептуальних метафор із джерельним простором «смертельно небезпечна хвороба» здійснюється із залученням вихідного цільового простору ВАКЦИНАЦІЯ у метафоричній моделі ЗАПОБІГАННЯ РЕВАНШИЗМУ – ЦЕ ВАКЦИНАЦІЯ у каузальному зв'язку з метафоричною гіперонімічною моделлю РЕВАНШИЗМ – ЦЕ СМЕРТЕЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНА ХВОРОБА: Без вакцинації російського населення воно може поширювати заразу в усіх куточках нашої планети (OBOZREVATEL, 8.11.2022).

В соціоморфній сфері викоремлені такі вихідні ментальні простори-джерела, як Театр і Злочин, що проілюстровано прикладами: *московський театр жахів і зараз у своєму репертуарі (Realist, 6.11. 2022): метафорична модель – Москва / Росія – це Театр Жахів; Москва протягом восьми місяців окупації тільки з частини територій України вже вкрала 2,4 млн. українських громадян (Realist, 6.11. 2022): метафорична модель – Москва / Росія – Злодій; Мабуть, важкі наркотики – це частина щоденного раціону в Міністерстві вбивств Росії, тому раджу їм пройти диспансеризацію. І звернути особливу увагу під час проходження психіатра («Факти», 11.06.2022).*

Проаналізуємо останній з зазначених прикладів. У метафоричній моделі УРЯДОВИЙ ОРГАН – ЦЕ ВБИВЦЯ вихідний ментальний простір-джерело є злочинець / вбивця., цільовим простором є інститут у сфері безпеки та оборони. Простір спільних ознак включає: заподіяння смерті, небезпечність, злочинна протиправна діяльність, те, що підлягає покаранню. У просторі концептуальної інтеграції розвиток ментальних просторів відбувається на основі таких характеристик, як умисний злочин

і організований злочин, оскільки дії урядового органу не можуть бути ані випадковими, але неорганізованими зважаючи на те, що він проводить державну політику щодо керівництва та координації Збройних Сил. Додатковий розвиток метафоричного смислу у бленді може здійснюватися на основі асоціацій з внутрішньою формою терміну на позначення міністерства оборони. Оскільки оборона – це захисні дії, номінація міністерства оборони як міністерства вбивць утворює імпліцитний оксиморон «вбивство – це захист», що корелює з однією з ключових міфологем російського дискурсу про військову агресію Росії як самозахист і, відповідно, є контрпропагандистським засобом розвінчання такої міфологеми.

Отже, у просторі бленду «змішуються» такі компоненти значення, що інтегрують семантичний обсяг метафори: Міністерство оборони Росії – це структура організованої злочинності, замаскованою ідеологією «самооборона» скерованою на умисне спричинення смерті, із ознаками протиправної діяльності, що має підлягати покаранню.

Окрім ключової метафори, у наведеному прикладі можна ідентифікувати додаткові метафоричні моделі: *ІДЕОЛОГІЯ – ЦЕ НАРКОТИКИ і ЗМІНА ВЛАДИ ЦЕ ДИСПАНСЕРИЗАЦІЯ РОСІЯН.*

На особливу увагу заслуговують дегуманізаційні метафори – відвертої і м'якої дегуманізації, що представлені, відповідно, природоморфною метафоричною моделлю *ВОРОГ ЦЕ ЗВІР і антропологічними метафорами РУСЬКИЙ МИР ЦЕ НЕАДЕРТАЛЬЦІ та ПРИХИЛЬНИКИ ІДЕЇ РУСЬКОГО МИРУ ЦЕ ВИКОПНІ ПРЕДСТАВНИКИ РОДУ НОМО SAPIENS: Ці наполовину люди, а насправді Звірі прийшли знищити усе людське в Україні (OBOZREVATEL, 8.11.2022); В останні 20-25 років в Росії виросло нове покоління, яке має дуже мало людських рис, а тільки займається пошуком свого неандертальського «русского мира» (OBOZREVATEL, 8.11.2022).*

Метафорична модель *ВОРОЖА АРМІЯ ЦЕ ЗВІР* утворена змішуванням у просторі спільних ознак джерельного вихідного ментального простору *ЗВІР і цільового простору ВОРОГ*, а саме: схожа поведінка та якості ворожої армії і хижих тварин – агресивні і підступні методи для досягнення своїх цілей, нещадність, жорстокість, нелюдські якості. Оригінальність метафори полягає у тому, що в її побудові на вербальному рівні задіяний такий спосіб словотвору, як блендінг – у слові *Звірі* зливаються частковий компонент лексеми «звірі» і символ *Z* російського

вторгнення до України 2022 року. Отже, аналізована метафора стає метафтонімією, у якій Z метонімічно уособлює російські армію. Додатковий розвиток метафоричного смислу у бленді може здійснюватися на основі асоціацій з нацистськими методами насильства, геноциду, масових вбивств та злочинів проти людяності, знищення всіх, хто не відповідає нацистським стандартам – зважаючи на те, що не лише в українських, але й в зарубіжних медіа символ Z називають «новою свастикою» (Daily Beast, 7.03.2022).

Метафорами м'якої дегуманізації є антропологічні метафори РУСЬКИЙ МИР ЦЕ НЕАДЕРТАЛЬЦІ та ПРИХИЛЬНИКИ ІДЕЇ РУСЬКОГО МИРУ ЦЕ ВИКОПНІ ПРЕДСТАВНИКИ НОМО SAPIENS.

Із джерельного ментальної сфери у цільовий простір запозичуються такі характеристики, як «викопний», «доісторичний», вимерлий, що у просторі спільних ознак проектується на «Руський мир» із подальшим розвитком на основі додаткових конотацій «примітивний», «канібалізм», «відмінності у зовнішності та поведінці від сучасного людини». Отже, у бленді метафорична модель розкривається як: Руський мир – це викопна, доісторична, примітивна ідея, що зумовлює канібальські схильності її прихильників до відразливої і неприйнятної для Homo sapiens поведінки із знищення інших людей, «з'їдання» або поглинання інших народів.

Серед артефактної метафори виявлена непряма номінація з моделлю ДЕЗИНФОРМАЦІЯ – це ЗАПАКУВАННЯ: *Путін вимагає повної евакуації усього населення Херсону, щоб вивезти усіх з цього благодатного краю десь на північ рф, де повна нехватка людських ресурсів та складні кліматичні умови. Це все Москва намагається запакувати, начебто, у турботу до цивільного населення* (ОВОZREVATEL, 8.11.2022).

Джерельний вихідний простір містить такі ознаки, як «сховати», «красиво оформити», «репрезентувати вміст в найкращому світлі», «привернути увагу», «зручність використання», що асоціюються з такими ознаками цільового простору (дезинформації), як «упаковка» у форматі

ідеологем «захисту», «визволення» і «турботи»; використання для залучення уваги та впливу на думку та поведінку людей. Отже, простором бленду як полікомпонентної пропозиції, що реконструює метафоричні смисли, є: Російська інформація стосовно евакуації населення окупованих територій – це неправдива або спотворена інформація, що маскує ганебний зміст примусової депортації людей за міфологемами «захисту» і «турботи» з метою ввести людей в оману і вплинути на їхню думку та рішення.

Висновки. На основі аналізу концептуальних метафор українських медіа на позначення ворога у ракурсі теорії концептуальної інтеграції стаття виокремила антропоморфні, природоморфні, соціоморфні і артефактні метафори у таких концептуальних метафоричних моделях: Путінська Росія / ворожа армія / "Руський мир" – це Чума, Реваншизм – це Смертельно Небезпечна Хвороба, Запобігання реваншизму – це Вакцинація, Москва / Росія – це Театр Жажів, Москва / Росія – це Злодій, Міністерство оборони Росії – це Вбивця, Ідеологія – це Наркотик, Зміна Влади – це Диспансеризація росіян, Руський мир – це Неандертальці, Прихильники Ідеї Руського миру – це Викопні Представники Номо sapiens, Дезинформація – це Запакування. Унікальною рисою ідентифікованих метафор є метафоричний блендінг як спосіб словотвору, що поєднує у одному слові літерне символічне позначення ворога, що реферує до ментальних просторів джерела або цілі, і частину іншої лексеми на позначення вихідних просторів метафоризації.

Реконструкція метафор із залученням декількох джерельних ментальних просторів, виявленням розвитку інтегрованих у спільному просторі ознак на основі конотацій, прецедентних метафор і соціальних стереотипів дозволяє розгорнути метафоричні моделі у міні-наративи української контрпропаганди, спрямовані на розвінчання російських ідеологем.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні і систематизації всіх лінгвостилістичних засобів, задіяних у конструюванні образу ворога в українських медіа періоду війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Булик-Верхола С.З. Мовний образ Росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Том 1. С. 29–33.
2. Костусяк Н. М., Шульська Н. М., Костриця Н. М. Метафорична вербалізація концепту війна в сучасних медійних заголовках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022. Вип. 56. С. 60–65.
3. Хар М.Є. Воєнний дискурс: процеси неологізації. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 24. Том 1. С. 160–166.

4. Fauconnier G., Turner M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books. 2002. 464 p.
5. Fauconnier G., Turner M. Compression and global insight. *Cognitive linguistics*. 2000. Vol. 11, issue 3 / 4. P. 283–304.
6. Fauconnier G., Turner M. Conceptual Integration Networks. *Cognitive Science*. 1998. Vol. 22 (2). P. 133–187.
7. Lakoff G., Johnson, M. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press, Chicago, 2003. 242 p.
8. Lasswell H. D. The Language of Power. *Language of Politics*. Cambridge, MA: Harvard, 1968. P. 3–20.
9. Rabenschlag A.-J. Semantic Struggles in the Face of Crisis: 'The West' as Contested Key Concept in West German Parliamentary Debate (1973/74). *Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory*. 2021. Vol. 24. № 2. P. 150–165.

УДК 811.161.2'373.46-021.51:004

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.8>

НАЦІОНАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ПОПОВНЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

NATIONAL SOURCES OF ENRICHMENT OF THE COMPUTER TERMINOLOGY OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

Булик-Верхола С.З.,

orcid.org/0000-0002-4593-3571

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Національного університету «Львівська політехніка»

Верхола Я.О.,

orcid.org/0009-0001-7202-3020

студент III курсу

Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Національного університету «Львівська політехніка»

Статтю присвячено аналізу національних ресурсів для поповнення комп'ютерної термінології української мови, які сприяють збереженню автентичності національної наукової мови. Питомими засобами творення комп'ютерних термінів є використання наявних в українській мові моделей: вторинної номінації, морфологічного та аналітичного способів.

Вторинна номінація має в основі один із лексико-семантичних засобів – метафору (*мишка, доріжка, джерело*) або метонімію (*вимір, різкість*). У результаті такого процесу найменування наукових понять відбувається звуження або розширення семантики, зміна обсягу поняття, перенесення назв за різноманітними асоціаціями.

Оскільки у морфологічній структурі термінів, утворених шляхом афіксації, слово- та основоскладання, закладені основи структурної систематизації термінів, морфологічний спосіб творення продукує значну кількість номінацій комп'ютерної термінології: найширше представлене суфіксальне творення (*моделювання, детермінованість*), характерними також є терміни з префіксоїдами (*метамова, мінідодаток*), незначну кількість назв утворено префіксальним (*передумова, заблокувати*) та безафіксним способами (*запис, поклик*), композицією (*дисковід, самокорекція*), юкстапозицією (*вектор-стовпець, ПК-блокнот*), абревіацією (*РБК, США*).

Продуктивним способом поповнення комп'ютерної терміносистеми є аналітична деривація (*програмний виріб, розмір шрифту*). Складені терміни передають належність до класифікаційного ряду, що ґрунтується на гіперо-гіпонімічному зіставленні понять, а це сприяє широкому використанню цього способу творення в комп'ютерній термінології.

Негативним явищем у сучасній українській комп'ютерній термінології є значний спад активності дериваційних процесів, що призводить до дисбалансу між термінотворенням та входженням запозичень.

Ключові слова: комп'ютерна термінологія, термінотворення, вторинна номінація, морфологічний спосіб творення, аналітична деривація.

The article is devoted to the analysis of national resources of enrichment of the computer terminology of the Ukrainian language, which contribute to the preservation of the authenticity of the national scientific language. Specific means of